

Ethiek, ook in de G-sport!

Na afloop van een Goalbal-tornooi wordt de meest faire ploeg beloond. Een bestuurslid weet hoe hij op een gepaste manier een agressieve ouder aan de lijn kan kalmeren. Een coach herkent signalen van pestgedrag en grijpt meteen in bij een incident. Een trainer legt op voorhand uit hoe hij een turnoefening zal begeleiden en vraagt of dit oké is. Een basketbalploeg verliest elke week een match, maar de trainer weet door positief te coachen toch het groepsgevoel hoog te houden. De zaalwachter vindt een nette accommodatie belangrijk en probeert jongeren aan te moedigen om de kleedkamer proper achter te laten. Een sporter durft zich outen in de sportclub omdat hij zich daar goed voelt. Elke maand zet de sportclub een andere gedragsregel in de kijker. Voor en na een wedstrijd Boccia schudden de spelers de hand met de tegenstanders.

Waarden en normen zijn van groot belang in de samenleving en bijgevolg in de sportsector. Zeker in clubs, reguliere of G-sportclubs, die zich richten op mensen met een beperking, is het van groot belang om elementen als respect, integriteit, fair play en solidariteit in de werking te integreren en te stimuleren.

Het Internationaal Centrum Ethiek in de Sport (ICES vzw) is een organisatie die de sportwereld wil stimuleren tot een ethische bewustwording. ICES vzw is onder het engagement van Prof. Marc Maes in 2009 opgericht. Na zijn overlijden werd hij als voorzitter opgevolgd door Prof. Kristine De Martelaer. ICES vzw is een onafhankelijke vereniging die **experts** in de wereld van ethiek in de sport en lichamelijke opvoeding samenbrengt, hun kennis en ervaring verzamelt en ter beschikking stelt. Het is een **kenniscentrum** waar informatie vergaard en verspreid wordt (gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en good practices) en **begeleiding** en **opleiding** aanbiedt aan alle actoren in de sport. ICES werkt aan de hand van 6 ethische thema's: fair play, solidariteit, diversiteit, solidariteit, integriteit en rechten van het kind.

OVERHEIDSOPDRACHT ETHISCH VERANTWOORD SPORLEN

Momenteel coördineert ICES vzw, in opdracht van het Departement CJSB, een tweejarig project (2012-2014) om rond ethisch verantwoord sporten, met inbegrip van de problematiek aangaande integriteit, seksueel misbruik en geweld, expertise te verstrekken aan het sportbeleid en de sportsector. Dit project bestaat uit **wetenschappelijk onderzoek** dat vertaald wordt naar de **praktijk** waarbij ICES vzw tevens een begeleidende en ondersteunde rol speelt voor de sportwereld. Hiervoor werkt ICES vzw samen met vier **universiteiten** (Katholieke Universiteit Leuven, Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent en Vrije Universiteit Brussel) en met andere **partners** gerelateerd aan het Vlaams sportlandschap (VSF, Panathlon Vlaanderen...). Zo doet de **Katholieke Universiteit Leuven** vanuit de invalshoek 'integriteitsmanagement' enerzijds comparatief onderzoek naar instrumenten, structuren en processen die in het buitenland gebruikt worden om inbreuken op fysieke en psychische integriteit in de jeugdsport te voorkomen, op te sporen en te bestraffen. Een tweede deel is een transdisciplinair onderzoek naar bijzondere problemen en oplossingen rond grensoverschrijdend gedrag in het specifieke milieu van de jeugdtopsport. De **Universiteit Gent** deed een onderzoek naar het ethisch klimaat in de sportorganisaties. Om een groter ethisch bewustzijn binnen sportorganisaties te bekomen, is het van belang dat ethisch gedrag en besluitvorming ingebed zijn op het bestuurs- en managementniveau. UGent ging daarnaast na hoe overheden, sportfederaties en -clubs dit ethisch klimaat kunnen bekomen. De inzichten uit dit deelonderzoek zijn vertaald in een handige brochure voor sportclubs, en deze zal in de nabije toekomst digitaal verspreid worden. **Universiteit Antwerpen** voert een groot

prevalentieonderzoek bij 5000 Vlaamse en Nederlandse volwassenen om hun ervaringen met fysiek, emotioneel en seksueel grensoverschrijdend gedrag tijdens het sporten in hun jeugd jaren in kaart te brengen. Verder worden de consequenties hiervan op het vlak van fysiek, psychisch en sociaal welbevinden nagegaan. Tenslotte gaat de **Vrije Universiteit Brussel** na hoe je sportbegeleiders aan de hand van didactische ondersteuning gericht kan helpen bij ethisch verantwoord begeleiden, proactief gedrag stimuleren en om ethische dilemma's aan te pakken.

Tot slot biedt ICES vzw steun aan federaties om hun ethisch verantwoord beleid beter uit te werken, aan de hand van persoonlijke begeleiding en vormingsmomenten, en stelt het daarvoor naast inhoudelijk begeleiding ook managementvaardigheden ter beschikking. Zo ontwikkelde ICES vzw in samenwerking met Sensoa een aantal instrumenten en tools rond seksueel grensoverschrijdend gedrag, en voorziet daaromtrent vorming en begeleiding. Al deze initiatieven maken deel uit van het project '**Sport met grenzen**':

SPORT MET GRENZEN

Het afgelopen jaar heeft de sportsector intensief samengewerkt met experts van Sensoa en Child Focus om de sportsector meer begeleidingstips te kunnen aanbieden omtrent lichamelijke en seksuele integriteit. Het resultaat zijn **drie instrumenten**.

Het "**Raamwerk lichamelijke en seksuele integriteit en beleid in de sport**" geeft aan wat nodig en mogelijk is om de seksuele integriteit van de minderjarige sporter optimaal te beschermen. Het is een kader waarmee sportorganisaties op diverse niveaus – koepelorganisaties, federaties, sportdiensten, sportclubs... – een beleid kunnen ontwikkelen of een bestaand beleid kunnen aanpassen. Het raamwerk bevat een modelvisie, allerlei instrumenten en achtergrondinformatie.

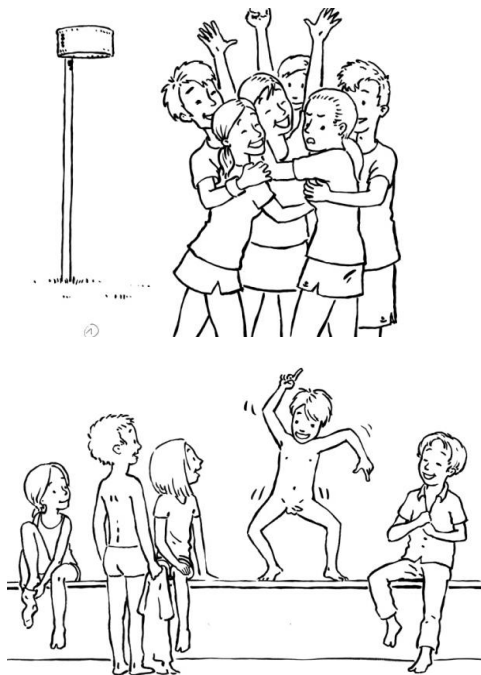
“Lichamelijke en seksuele integriteit: handleiding voor sportclubs” is een versie voor (kleinere) sportverenigingen en bevat bondige informatie waarmee clubs direct aan de slag kunnen. De handleiding bevat een opsomming van zes elementen:

1. Elke club met jeugdleden zou minstens de **Wegwijzer** moeten kennen en verspreiden onder de bestuurders en begeleiders.
2. Elke club zou de **Panathlonverklaring** ondertekend moeten hebben. Zo leg je alvast de basis voor een veiliger sportomgeving. Een andere onmisbare actie is dat je als club een **gedragscode** opstelt (of uitbreidt) met concrete regels over de bescherming van de lichamelijke en seksuele integriteit. Voorkomen is altijd beter dan genezen.

3. Clubs die iets meer willen doen, raden we ten eerste aan om zich vertrouwd te maken met het **Vlaggensysteem**. Dat reikt concrete criteria aan waarmee je de vaak delicate situaties van (mogelijk) seksueel grensoverschrijdend gedrag beter kunt inschatten en aanpakken.
4. Het is ook zeer aanbevelenswaardig om binnen de club iemand te benoemen tot **aanspreekpunt integriteit (API)** (eventueel in combinatie met pestgedrag of discriminatie).
5. Het **reactieplan** kunnen toepassen bij een vermoeden, onthulling of vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
6. Clubs die het grondig willen aanpakken, verankeren hun beleid in een op maat gesneden **actieplan** voor de bescherming van de lichamelijke en seksuele integriteit van jonge sporters.

Het **vlaggensysteem “sport, een spel met grenzen”** is een handig instrument voor bestuurders van een sportorganisatie, sportbegeleiders en sporters om bewust te leren omgaan met lichamelijk of seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. Aan de hand van zes criteria leer je lichamelijk of seksueel grensoverschrijdend gedrag correct inschatten. Zo kan je een situatie beoordelen met een groene, gele, rode of zwarte vlag. Die kleur geeft ook aan hoe je gepast kan reageren.

“Sport, een spel met grenzen” bestaat uit twee delen. In de handleiding wordt de theorie van het “Vlaggensysteem” uitgelegd en krijg je nuttige achtergrondinformatie over lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in een sportcontext. Verder bestaat het pakket uit 30 steekkaarten met tekeningen en uitleg over situaties die zich kunnen voordoen. Door hiermee aan de slag te gaan, leer je hoe je de theorie kan toepassen wanneer je zelf geconfronteerd wordt met een lichamelijk of seksueel grensoverschrijdende situatie. Bovendien ontdek je ook tal van nuttige tips, acties en inzichten die van toepassing kunnen zijn in jouw sportorganisatie.

Om situaties goed in te schatten, zijn volgende zes criteria belangrijk: toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, ontwikkeling, context en zelfrespect. **Toestemming** – Een lichamelijke of seksueel getinte

situatie is alleen oké als alle betrokkenen akkoord gaan en er zich goed bij voelen. Wie betrokken is, begrijpt wat er gebeurt en wat de gevolgen kunnen zijn. Toch is het niet zo dat indien iemand zich niet verzet tegen een bepaalde situatie, dat hij of zij sowieso akkoord gaat of toestemming geeft. Hier kan bijvoorbeeld een trainer alvorens met een bepaalde beweging te helpen, uitleggen wat hij zal doen en vragen of het goed is. **Vrijwilligheid** – Dit criteria hangt nauw samen met ‘toestemming’. Er mag nooit sprake zijn van dreiging, chantage, groepsdruk of geweld. Een trainer mag bijvoorbeeld zijn sporters niet dwingen om naakt te douchen na een training. **Gelijkwaardigheid** – De betrokken personen zijn gelijkwaardig in leeftijd, ontwikkeling, kennis, intelligentie en macht. Een relatie tussen een 14-jarige sporter en een 19-jarige trainer kan bijvoorbeeld niet door de beugel. **Ontwikkeling** – Bij elke levensfase zit men in een andere seksuele ontwikkelingsfase. Als een 5-jarige in zijn blootje een showt geeft in de kleedkamer waar ook meisjes bij zijn, is dat een groot verschil met als iemand van 16 jaar dit zou doen. **Context** – Seksueel gedrag wordt anders ervaren naargelang de omgeving en de omstandigheden. Het is ontwikkelingsadequaat als een 17-jarig koppel seks heeft, maar dit zou niet passen op bijvoorbeeld een sportkamp of sportstage. **Zelfrespect** – Seksueel getinte situaties gaan niet samen met zich beschaamd voelen, zichzelf vernederen of zichzelf in gevaar brengen. Hier hoort bijvoorbeeld veilig vrijen bij, zich goed voelen bij de situatie... Als trainer kan je in het beschermen van jongeren hun zelfrespect zeker een (pedagogische) rol hebben.

Naargelang er aan bepaalde categorieën al dan niet voldaan wordt, krijgt de situatie een bepaalde gekleurde vlag. Bij elke kleur van vlag hoort een gepaste reactie als sporter, trainer en/of bestuurslid. Een **groene** vlag is aanvaardbaar seksueel gedrag, een **gele** vlag staat voor licht grensoverschrijdend seksueel gedrag, **rood** voor een ernstig overschrijdende situatie en **zwart** voor zwaar grensoverschrijdend gedrag.

Al deze inspanningen zullen in 2014 verder gezet worden. Zo krijgt ondermeer het Vlaggensysteem een update en worden een aantal cases toegevoegd met betrekking tot mensen met een beperking. Net als afgelopen jaar blijft het pakket te bestellen via onze website en zullen er een aantal vormingen georganiseerd worden, verspreid over gans Vlaanderen. Een nieuwigheid is dat er op ICES vzw een beroep kan gedaan worden voor persoonlijke vormingen op aanvraag. Als jouw organisatie een vorming op maat wil, kan onze organisatie hiervoor een lesgever voorzien. Voor G-sportclubs of reguliere clubs met een werking voor gehandicapten, kan tijdens een vorming op maat extra aandacht besteed worden aan de nieuwe cases met betrekking tot deze specifieke thematiek.

Het Internationaal Centrum voor Ethiek in de Sport (ICES vzw) voorziet informatie en vorming omtrent lichamelijke en seksuele integriteit.

Neem een kijkje op: www.sportmetgrenzen.be

FAIR PLAY

Naast integriteit is **fair play** een zeer belangrijke waarde in een sportcontext. Het begrip fair play wordt vaak in de mond genomen, zonder dat men een klaar kijk heeft op de juiste betekenis ervan. Daar komt nog bij dat fair play, meer dan andere elementen (zoals integriteit), intrinsiek verbonden lijkt met sport. Een zinvol kader om een beter begrip te krijgen van het concept fair play is het onderscheid tussen formele en informele fair play. **Formele fair play** staat eenvoudigweg voor ‘het zich houden aan de voorgeschreven spelregels’. In eerste instantie is het van belang dat alle spelers/ploegen zich tijdens een wedstrijd aan de spelregels van de

betreffende sport houden en deze respecteren. Daarnaast gaat de formele invulling van fair play ook over onder meer respect tonen voor scheidsrechterlijke beslissingen, zowel door spelers als omstanders. **Informele fair play** is een verdere verdieping van deze formele invulling, en kan begrepen worden als ‘het creëren van gelijke winst- en startkansen voor alle deelnemers’. Een sportclub en/of federatie moet erop toezien dat iedereen met gelijke wapens aan de start komt. In de G-sport wordt deze informele fair play efficiënt en op structurele wijze nagestreefd dankzij het proces van classificatie. Aan de hand van dit proces wordt zoveel mogelijk getracht alle handicapgerelateerde factoren buiten spel te zetten, en zo gelijke startkansen te garanderen voor iedereen. Het is belangrijk dat iedereen het belang van dit proces begrijpt en eerlijk omgaat met de toepassing ervan. Alleen zo kan de informele fair play gewaarborgd worden en krijgt iedere sporter de eerlijke startkans die hij verdient.

Binnen de G-sport zijn beide soorten fair play van belang. Parantee stimuleert de formele fair play op zeer mooie wijze via de campagne ‘I Love Fair Play’. Als sportclub kan je deze boodschap verspreiden en zoeken naar mogelijkheden om het thema een volwaardige plaats te geven in je clubwerking. Er zijn tal van fijne initiatieven te bedenken om fair play meer expliciet naar voren te brengen: een scheidsrechterloze fair play-wedstrijd inlassen waarbij het goede verloop van de match een gedeelde verantwoordelijkheid van iedereen op het veld wordt, een fair play-award uitreiken aan de meest faire speler of ploeg in een competitie, een fair play-puntensysteem deel laten uitmaken van het spelverloop zodat onfair gedrag op het moment zelf de mond gesnoerd wordt...

AFSLUITER

Sportclubs die ethische elementen als respect, integriteit, fair play of solidariteit intensiever in hun werking willen integreren kunnen steeds bij ICES vzw terecht voor advies en ondersteuning. Op onze website vind je per thema kernachtige info, begeleidende documentatie, good practices en een aantal handige links. Daarnaast kan je je ook steeds richten tot één van onze medewerkers met specifieke vragen.

- (1) **Holebi's in het voetbal:** ICES vzw ontwikkelt een toolkit die expertise en concrete instrumenten aanlevert voor alle stakeholders in het voetballandschap. Deze toolkit zal fungeren als inspiratiebron voor alle actoren van de voetbalwereld om actief te werken rond het thema ‘holebiseksualiteit in het voetbal’, en de sector verder te informeren en te sensibiliseren over de thematiek.
- (2) **No rights, no glory:** met het WK voetbal en de Olympische Spelen staat er in Brazilië op korte tijd heel wat te gebeuren op sportvlak. Dit project grijpt deze unieke ‘dubbel’ aan om Vlaamse jongeren te informeren en sensibiliseren over schendingen van kinderrechten bij dergelijke grote sportevenementen. ICES zorgt voor inhoudelijke diepgang en brengt de problematiek in kaart.